

рення розгляду судових справ про “саботажників, куркулів” та ін. Узаконені радянською владою репресивні акції зумовили ще більше погіршення становища українського народу під час голодомору 1932–1933 рр.

Старший викладач кафедри історії України Вадим Стецюк присвятив свою доповідь темі “Голодомор геноцидом: історія дискусії”, охарактеризувавши зародження і розвиток терміну “геноцид”, зміну критеріїв щодо визнання певного злочину актом геноциду. Доповідач звернув увагу на те, що тривалий час термін “геноцид” відносили передусім до Голокосту, що спричинило появу словосполучень “український голокост”, “вірменський голокост” тощо. Водночас наголосив, що в останні десятиліття утвердилось розуміння геноциду як масового знищення, котре спричинило знищення етнічної спільноти, незалежно від того є чіткі докази спланованості цього злочину (як у випадку з Голокостом), чи однозначних відомостей щодо цього немає (як, наприклад, стосовно Голодомору).

Жвавий інтерес в учасників конференції викликали доповіді завідувача кафедри політології і соціології університету доктора історичних наук, професора Віталія Нечитайла про морально-психологічні наслідки голодомору; кандидат історичних наук, доцент Подільського державного аграрно-технічного університету Валерій Несторенко, який присвітив свій виступ питанню про голодомор і етноцид українців Поділля на початку 30-х років ХХ ст.; кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії України Вадим Стецюк, котрий загострив увагу на історії дискусії щодо питання, чи був голодомор геноцидом.

Цікаві виступи запропонували також аспірант кафедри всесвітньої історії Сергій Калуцький (проблема голодомору-геноциду українців як складова “інформаційної війни” Росії проти України), а також студенти історичного факультету Дмитро Дячинський (про голодомор як один із етапів нищення українського народу російською державою) та Віталій Дейбук (про наслідки голодомору для сьогодення). Доповідачі відповіли на кілька десятків питань, що послужило глибшому осмисленню однієї з найбільш драматичних сторінок в історії українського народу, зумовленої політикою правлячого комуністичного режиму Й.Сталіна.

Отже, зроблений екскурс про наукові форуми на історичному факультеті переконливо засвідчує, що наукове життя істориків Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка в 2011 році було насичене важливими науковими подіями, які стали важливими віхами поглиблення знань зі складних періодів вітчизняного минулого.

Історіографія та джерелознавство

УДК 378.4(477.43)“1920”:070

О.М.Завальнюк

Журнал “Нова думка” як джерело до вивчення діяльності Кам’янець-Подільського державного українського університету (1920 р.)

Аналізуються різнобічні матеріали молодіжного періодичного видання “Нова думка” в контексті функціонування Кам’янець-Подільського державного українського університету у 1920 р., з’ясовується їх інформаційна цінність для дослідників освітніх процесів в Україні революційної доби 1917–1921 рр.

Ключові слова: журнал “Нова думка”, Кам’янець-Подільський державний український університет, ректор, головноуповноважений уряду УНР, професура, студенти, гуртки, всеукраїнський студентський конгрес.

Одним із вражаючих результатів національного відродження українців у 1917–1921 рр. стало заснування і діяльність двох державних українських університетів – первістків національної вищої освіти новітньої доби, яким судилося відіграти роль активного чинника державотворення, стати осередками підготовки кадрів української інтелігенції.

З-поміж опублікованих джерел, які проливають світло на функціонування Кам’янець-Подільського державного українського університету, певну інформаційну цінність має журнал “Нова думка”, який видавався радою студентських представників того ж вишу у 1920 р. (побачили світ три числа того видання – одне спарене (Ч.І-ІІ), інше окреме (Ч.ІІІ)). Його творили самі студенти за підтримки окремих викладачів-філологів, а кошти на друк давали державні і партійні органи, зацікавлені у молодіжній підтримці національно-революційних процесів.

Варто зауважити, що до вказаного джерела дослідники (О.В.Колпакова¹, А.О.Копилов², В.П.Ляхоцький³, М.С.Тимошик⁴ та інші) зверталися не раз, але обмежились лише констатуванням самого факту існування цього друкованого органу, використовували опубліковані ним окремі матеріали. Ставлення до “Нової думки” та її редакторів з боку різних діячів тієї доби показав В.І.Горбатюк⁵. Утім чимало питань, пов’язаних із змістом журналу, випали з поля зору автора.

Метою статті є аналіз матеріалів “Нової думки” як джерела для вивчення діяльності різних підрозділів та життя студентської спільноти Кам’янець-Подільського державного українського університету у 1920 р.

Загалом у “Новій думці” було опубліковано понад 50 матеріалів, більшість яких становлять літературні твори і переклади зарубіжних авторів, статті на суспільно-політичні теми. Один з них дає змогу з’ясувати у якійсь мірі порядки, що існували у виші. У замітці “Про Кам’янецький університет”, підписаній вигаданим прізвищем Футурбільш (за ним ховався студент-філолог, редактор журналу Валер’ян Поліщук), піддається сумніву європейський вектор розвитку К-ПДУУ. Автора не влаштовував педантичний характер ставлення професури до студентів, ігнорування позиції молоді у різних питаннях (на його думку, так було в російських університетах “за старорежимних царських часів”). “Правління в більшості та деякі професори, хочачи бути над студентством, не бажаючи рахуватися з ним і маючи намір зверху наставляти, наказувати і т.інш., заводять в Кам’янецькому Унів[ерситеті] всякі цензури, видають асігн[овки] на студ[ентську] стол[ову] прив[атним] особам, ведуть таємні засідання. Цензура рідких родів аж до цензурування об’явок, де бідний студент подає оголошує, що продає останні штани і підручника по хімії... Правління Унів[ерситету] ніколи не рахується з думкою студентства, не хоче знати її, попитати, так що кожне бажання студентства приходиться доводити до відома п.п. професорів якимись обструкційними заходами. ...Навіть на студентський журнал “Нова думка” [Ч.П. – Авт.] допомоги Університет не дав... Ректор, професор повинен бути в найтіснішому зв’язку з студентством. Того не має. До Ректора студент може достукатись лише через всяких урядовців для доручень, а не просто підійти і т.д.”⁶

Наведена цитата свідчить, по-перше, про наявність в університеті свободи слова, вільного і відкритого висловлення критичного погляду представників студентської молоді на різні кроки університетського керівництва і окремих професорів, по-друге, про вболівання студентства за демократизацію порядків у виші у тому сегменті, що стосувався, у першу чергу,

інтересів молоді. Що ж до самих звинувачень В.Поліщука, то вони, на наш погляд, зачіпають далеко не першорядні питання у стосунках керівництва університету і самих студентів. Автор, демонструючи ті чи ті недоліки, не бажав віддати належне тому ж таки правлінню за велику допомогу студентству. (У зв’язку з гіперінфляцією у 1920 р. цей орган домогся збільшення кількості підвищених студентських стипендій. Місячний розмір однієї з них становив 2000 крб.⁷ У квітні її отримували 38 осіб, у травні-червні – вже 50⁸. У такому ж розмірі видавалися й одноразові місячні, рідше – двомісячні допомоги⁹. На безкоштовні і дешеві обіди у студентській їдальні правління університету виділило у березні 1920 р. 150 тис. крб.¹⁰ У квітні на утримання їдальні спрямували спочатку 300 тис. крб., а згодом – ще 100 тис. крб. (частина цієї суми передбачалася на фінансування буфету)¹¹. На святковий обід студентам, які не могли поїхати до батьків на Великдень у квітні 1920 р., І.І.Огієнко виділив 200 тис. крб.¹²). Спрямовуючи кошти, які І.І.Огієнко зумів виділити з державного фонду, у першу чергу на стипендії і харчування студентів, правління університету не могло профінансувати третій випуск “Нової думки” (раніше на спарений перший-другий випуск кошти були знайдені), чим сильно роздратувало головного редактора. Професор В.О.Біднов, який знав В.Поліщука ще з дореволюційних часів, згодом зазначав у своїх споминах, що навчаючись у К-ПДУУ, той “до професури ... ставився гостро й робив їй усякі закиди”¹³. Можливо це було пов’язано з його політичними переконаннями (псевдонім Футурбільш він витворив з двох складових – футурист і більшовик). Критикуючи ректора за недоступність для кожного студента, В.Поліщук не брав до уваги того складного становища, у якому опинився І.І.Огієнко (за сумісництвом він працював з середини вересня 1919 р. міністром ісповідань, а з середини листопада 1919 р. був представником державної влади УНР в Подільському регіоні, захищав в міру можливостей українські інтереси).

Випади Футурбільша спростовують до певної міри свідчення інших джерел. Так, невідомий колишній студент К-ПДУУ, який емігрував з України і проживав у Болгарії, розповідав, що І.І.Огієнко приділяв увагу вирішенню потреб студентської молоді, в міру можливостей приймав її, вів з відвідувачами зацікавлені розмови [очевидно, до призначення на посаду міністра народної освіти УНР 5 січня 1919 р. – Авт.]¹⁴. У першому-другому випуску “Нової думки”, яку редагував Ю.Липа, вміщено інформацію про те, що на виконання пропозиції ректора загальні збори студентів університету 7 лютого 1920 р. виробили план допомоги молоді і подали

його І.І.Огієнку¹⁵. У травні 1920 р. керівник вишу прийняв і вислухав студентську делегацію¹⁶. Тож проблеми “достукатися” до ректора не було. Зрештою, на кожному із п’яти факультетів працював декан, якому належало щоденно спілкуватися з молоддю, дізнаватися про її проблеми, сприяти вирішенню. В університеті станом на 1 липня 1920 р. кількість студентів сягала 1401 особи¹⁷.

Матеріали журналу дають змогу скласти думку про діяльність читальні. У рубриці “Студентська трибуна” Філь Гай піддав критиці роботу цього підрозділу, який відкрили восени 1919 р. Узагальнюючи думки багатьох студентів, автор вказував на невелику площу приміщення, у якому розмістили читальню (“півтори тисячі студентів читають учені книжки в маленькій кімнатці”), іронізував, що “у великій залі ця сама наука од книжок буде розходитись по кімнаті і студенти мало второпають з прочитаного”). Не задовольняла Ф.Гая та його товаришів ситуація із видачею книг, за якої професура затримувала літературу (кілька десятків найменувань) впродовж кількох місяців, тим самим ущемляючи інтереси студентської молоді, яка не могла отримати потрібні видання і вчасно підготуватися до занять¹⁸.

Чимало місця відведено студентському життю. Виконуючи пропозицію І.І.Огієнка, рада студентських представників К-ПДУУ виробила програму допомоги молоді від адміністрації вишу (Про це йшлося у числі I-II журналу). Враховуючи дуже складне соціальне становище студентів, було запропоновано такі напрями: 1) забезпечення роботи студентської їдальні (профінансувати у лютому-травні 1920 р. обіди на суму 1 млн. 012 тис. крб., а також вечері в університетському буфеті – 400 тис. крб.); 2) силами студентів, професорів і працівників Подільської губернської народної управи організувати студентський дім (гуртожиток) щонайменше на 100 місць; 3) збільшити стипендіальне забезпечення молоді (розмір однієї виплати має становити щонайменше 2 тис. крб. при умові, що студент-стипендіат буде відвідувати всі лекції), дозволити стипендіатам влаштуватися на різні роботи для збільшення власного доброту (“задовольнивши потреби студентства в мешканню і харчу, тим самим збільшуємо його спроможність до заспокоєння потреб культурних, одягу і инш.”); 4) налагодити більше видання лекцій викладачів (“як би уважно не слухав студент всі лекції, які б найповніші записи він не вів, які б найбільші здатности до науки не виявляв, без підручника і [тим] більш без українських підручників, все найбільшої суми знання він не придбає і розвою загальної національної свідомости прислужиться якнайменше”). На це просили 400 тис. крб.¹⁹.

Як свідчать опубліковані у “Новій думці” інформаційні матеріали, студенти, очікуючи на допомогу від керівництва університету, не були пасивними – найбільш діяльні з них виявили ініціативу щодо заснування своєї економічної організації. Йдеться передусім про Студентську трудову артіль, яка станом на березень 1920 р. нараховувала 50 членів і займалася рубанням дров, заготівлею льоду тощо, а також студентський кооператив (наприкінці лютого 1920 р. його активи становили 595802, 16 крб.)²⁰. Щодо останнього, то, за тим же джерелом, ця структура мала намір утворити низку секцій: споживчу, кредитну і сільськогосподарську, що, на думку невідомого автора, сприятиме тому, що “студентство не буде переживати такої економічної скрути, [як нині], не буде ночувати в холодних помешканнях, не буде думати, де завтра пообідати, а буде мати дійсно можливість здобувати науку, привчиться практично до громадської роботи”²¹.

Чимало інформації вміщено про студентське громадське життя. Найбільш повно з-поміж інших джерел представлені заснування і діяльність ради студентських представників. У статті М.Карачківського “Боротьба за раду студентських представників” (РСП) докладно розповідається про різних керівників цієї організації (Волянський, Бойко, Попович), періодичне проведення виборів керівного органу, внутрішні суперечності тощо. З цього можна робити висновок, що РСП була самодіяльною, самодостатньою, демократичною, багатонаціональною організацією, яка намагалася захищати різнопланові інтереси трудового студентства. Як видно з інших матеріалів журналу, рада студентських представників займалася вирішенням питань академічного, освітнього, політичного, економічного і гуманітарного характеру²². Окремі кроки її набули чималого резонансу в середині молодіжного колективу. Так, 12 листопада 1919 р. відбулося скликане нею студентське віче, яке засудило перехід решти Української Галицької армії під командування генерала Тарнавського на бік денікінців. Оскільки в університеті навчалися вихідці з Східної Галичини, то їхнє становище після цієї події морально погіршилося. Академічна громада, навколо якої об’єдналися студенти-галичани, змушена була з цього приводу розмістити у “Новій думці” лист, адресований раді студентських представників. У ньому зокрема наголошувалося, що помічається “холодне, а то й вороже ставлення до нас, студентства і громадянства; дається відчутти, начеб ми, студентство наддністрянське, були також виною зради на фронті. Нам се прикре і болюче... Студентство в Галичині все несло найвище стяг Української Державности і, хто б не посягав на знищення і розмежування України в її етнографічних межах, всіх вважало її воро-

гами”. Академічна громада закликала наддніпрянців йти рука в руку з наддністрянами далі по шляху спільної боротьби за незалежну Україну²³. Звернення подіяло і, як свідчить один із опублікованих в “Новій думці” матеріалів, вихідці з українських губерній “змінити своє ... холодне відношення, бо найшли в них [студентах зі Східної Галичини. – Авт.] ширих представників всеукраїнської ідеї і добрих організаторів, ... солідаризувалися тісно з галицьким студентством”²⁴.

Про демократичний механізм формування РСРП йдеться в одній із інформацій. Вона подає таке: впродовж двох днів (15–16 лютого 1920 р.) відбулися вибори до цієї організації, які проводила технічна комісія. Голосували не всі студенти – кожних п’ять направляли для голосування одного представника (студенти-євреї не брали участі у виборах, залишивши двох своїх представників із попереднього складу РСРП). Тож 231 виборщику пропонували один із трьох списків – 1) від блоку поступовців, 2) від українського національного блоку і 3) від політичних емігрантів. Голоси розподілилися так: за перший список проголосували 70 осіб, за другий – 147 і третій – 10 осіб. Відповідно до цього рейтингу сформували склад нової ради. Її членами стали: від блоку поступовців – 4 особи (Волянський, Лисий, Остафійчук і Яценко), від українського національного блоку – 9 (Бочарів, Бойко, Каменецький, Стрільчик, Свідзінський, Колодрубський, Воронець, Хавалко і Н.Стрільчуківна) і від політичних емігрантів – 1 особа (Загребельський). Отже, до РСРП увійшли загалом 16 членів – 14 новообраних і 2 – з попереднього складу. Вакантним виявилось одне місце, яке залишили для представника від інших національностей²⁵.

Вміщені у “Новій думці” довідкові матеріали розповідають, зокрема, про структуру ради студентських представників, здобутки кожного підрозділу її. Члени цієї організації працювали у трьох відділах: 1) культурно-освітньому, 2) видавничому і 3) економічному. Культурно-освітній відділ, який прагнув налагодити тісні зв’язки між студентством і громадянством, поширити національну і соціальну свідомість на маси робітників і селян, надавати гуманітарну допомогу молоді, формувати високі естетичні смаки і антиалкогольні переконання, створив низку гуртків (просвітний, який очолював Широцький, а згодом П.Зазуляк; суспільний; драматично-концертний на чолі з Бочарівим; бібліотечно-архівний (голова – Т.Колодрубський); протиалкогольний (голова – Каменецький); гуманітарний). Кожний із них працював відповідно до поставлених завдань, намагався поліпшити життя студентів, міської молоді. Так, члени просвітнього гуртка налагодили стосунки з місцевою “Просвітою”, відділом позашкільної ос-

віти повітового земства, приступили до видання календаря, взялися за реферати і статті для преси²⁶.

У суспільному гуртку зачитувалися реферати і проводилися дискусії²⁷.

Гурток, який відповідав за драматично-концертну роботу, самостійно організував два концерти, допоміг провести міський концерт до 106-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка, у березні 1920 р. організував студентський хор і драматичну студію, яка успішно деб’ютувала перед публікою²⁸.

Члени бібліотечно-архівного гуртка розгорнули діяльність із збору матеріалів про студентське життя (оголошення різних організацій, агітаційні листки і афіші тощо)²⁹.

Протиалкогольний гурток, який налічував 23 члени, що відмовилися від вживання спиртних напоїв, накреслив широкий план роботи. Відповідно до нього були прочитані дві лекції – “Алкогільне питання” (для студентів Кам’янець-Подільського народного українського університету) і “Алкогільне питання і студентство” (у своєму виші), взялися за переклад антиалкогольної літератури українською мовою, ініціювали видання спеціального журналу і створення у К-ПДУВ відповідної кафедри³⁰.

Інший гурток – гуманітарний – налагодив конструктивні стосунки з редакціями різних часописів, що видавалися у місті, щоденно отримували для хворих козаків армії УНР, які лікувалися у міській лікарні і військових шпиталях, такі періодичні видання: “Наш шлях” (100 примірників), “Воля” (40), “Трудова громада” (25). Гуртківці опікувалися хворими товаришами. Для них вони виклопотали матеріальну допомогу (її надав Головноуповноважений міністр уряду УНР І.І.Огієнко): в розмірі 3000 крб. кожному – 4 хворим, по 2500 крб. – 2, по 2000 крб. – 11, по 1500 крб. – 7, по 100 крб. – 6, по 500 крб. – 1 хворому). На Різдво і Водохреща “гуманітарними” вручили хворим товаришам 46 подарунків. Для одужуючих зібрали 140 примірників літератури. Загалом на гуманітарні цілі гуртківці мобілізували 115 тис. крб. 70 коп. Станом на літо 1920 р. більшу частину цих коштів (105 тис. крб.) витратили на вирішення тих завдань, які гурток визначив як пріоритетні³¹.

У джерелі є матеріал і про роботу видавничого відділу РСРП. У його розпорядженні були університетські літографія і палітурня (тут працювали 12 студентів), підрозділ займався виданням журналу “Нова думка”, виготовленням книг і брошур з курсами лекцій професорів і доцентів (за січень-травень 1920 р. видали лекції 6 осіб, передали у друк один матеріал, готували до друку – 5)³².

Крім зазначеної організації, в університеті діяла ще одна молодіжна структура – Академічна громада, яка виникла на базі Комітету допомоги галицькій молоді, створеного після переходу УГА через Збруч у липні 1919 р. У Статуті названої організації зазначалося, що вона має бути “осередком громадянського, наукового, товариського життя, нести матеріальну поміч всьому виселеному студентству”. Рада Академічної громади тісно співпрацювала з радою студентських представників, направляла членів організації до всіх загальноуніверситетських молодіжних структур. За 5 перших місяців 1920 р. вона, співпрацюючи з головноуповноваженим уряду УНР, отримала для допомоги студентам-галичанам 192500 крб. Гуманітарний гурток, до якого рада делегувала свого представника, передав хворим юнакам і дівчатам з Галичини теплий одяг і білизну, святкові подарунки, літературу для читання. Керівний орган Академічної громади, який очолював Юрко Каменецький, зайнявся похороном трьох студентів-галичан, які через хвороби пішли у вічність, зібрав і передав безкоштовно університетській бібліотеці 50 примірників різних видань, щоденно вів запис своєї діяльності, збирав спогади студентів-галичан про події Першої світової війни, великий зрив у листопаді 1918 р. у Східній Галичині і вряження від Української революції в Наддніпрянській Україні, проводив різні масові заходи, присвячені видатним українським діячам³³.

У журналі вміщено інформацію про діяльність перших студентських наукових гуртків: двох наукових – географічного і математично-фізичного, а також стенографічного, якими керували викладачі. Гуртківці (їх було загалом небагато: у географічному – 22, математично-фізичному – 14) сплачували грошові внески (10 крб. на рік). Майбутні фахівці на гурткових засіданнях зачитували реферати з різних важливих наукових тем (крім стенографічного, на зібраннях якого студенти слухали лекції і вчилися стенографувати прослуханий матеріал). Гуртківці географічного профілю створили при університеті метеорологічну станцію; члени іншого наукового гуртка вели практичні заняття з студентами математичного відділу фізико-математичного факультету, підготували до друку конспект лекцій з фізики, прочитаних професором А.Е.Маліновським³⁴.

У спареному числі “Нової думки” було вміщено інформацію про те, що рада студентських представників має намір скликати на другу половину травня 1920 р. Всеукраїнський студентський конгрес³⁵. У наступному випуску журналу зазначалось, що РСРП, очевидно, готуючись до цього форуму, зуміла налагодити “тісні зв’язки з іншими студентськими організаціями у Львові, Києві, з другим студентським інтернаціоналом в Страсбургу

та іншими”³⁶. (На жаль, скликати молодіжний конгрес не вдалося через воєнно-політичні причини).

Пропагуючи українську книгу, “Нова думка” вмістила анотації різних видань, корисних студентству. Йдеться про “Відродження нації” В.Винниченка, розвідку “Марко Вовчок та його “Народні оповідання” П.Клепатського, журнал “Наше минуле”, ілюстрований календар “Просвіти” на 1920 р., поезії В.Бобинського і Д.Боронила³⁷.

Отже, літературно-науковий журнал “Нова думка”, який заснували і видавали студенти Кам’янець-Подільського державного українського університету у 1920 р., містить чимало цінної, цікавої і рідкісної інформації про внутрішнє життя вишу, дає змогу з’ясувати до певної міри ставлення молоді до свого університету, процесу розвою національної вищої школи, консолідації українського студентства, підвищення рівня його громадсько-політичної активності тощо. Аналіз матеріалів цього видання переконує, що для повнішого висвітлення питання про діяльність К-ПДУУ у 1920 р. треба залучати й інші джерела, у першу чергу архівні, а також матеріали, опубліковані в іншій періодиці доби УНР. При цьому “Нова думка”, яка стала бібліографічною рідкістю і водночас пам’яткою української молодіжної преси, у зв’язку з своїм інформаційним наповненням повинна зайняти відповідне місце в колі джерел про становлення і функціонування одного із найбільш значущих перших державних українських університетів.

Примітки:

1. Див.: Колпакова, О. В. Кам’янець-Подільський український університет (1918–1921) / О. В. Колпакова // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: [зб. ст.] / Ін-т іст. Укр. НАН Укр. – К., 1994. – Вип. 3. – С. 20-24.

2. Див.: Копилов, А. О. Кам’янець-Подільський український університет: від ідеї заснування до ліквідації (1917–1921 рр.) / А. О. Копилов, О. М. Завальнюк // Укр. іст. журн. – 1999. – № 4. – С. 41-50.

3. Див.: Ляхоцький, В. П. Тільки книжка принесе волю українському народові... Книга, бібліотека, архів у житті та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона) / В. П. Ляхоцький. – К. : Вид-во імені Олени Теліги, 2000. – 664 с.

4. Див.: Тимошик, М. С. “Лишусь навіки з чужиною...” Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження: наук. видання; передмови О. Кравченка та В. Скопенка / М. С. Тимошик. – К. : Наша наука і культура; Вінніпег: Укр. правосл. Собор Св. Покрови, 2000. – 548 с.

5. Див.: Горбатюк, В. І. “Нова Думка” – студентський журнал Кам’янець-Подільського державного університету 1920 року / В. І. Горбатюк // Наукові праці

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки / [відп. ред. Л. М. Марчук]. – Кам'янець-Подільський : ПП “Медобори”, 2011. – Вип. 25. – С. 344-346.

6. Футурбілш. Про Кам'янецький Університет / Футурбілш // Нова думка. – Кам'янець на Поділлі, 1920. – Вип. III. – С. 36.

7. Державний архів Хмельницької області (далі – ДАХО). – Ф. Р-582. – Оп. 2. – Спр. 120. – Арк. 11зв., 16 зв.

8. Там само.

9. Там само. – Спр. 137. – Арк. 56, 74.

10. Університет // Наш шлях. – Кам'янець-Подільський, 1920. – 18 березня. – Ч. 54. – С. 4.

11. ДАХО. – Ф. Р-582. – Оп. 1. – Спр. 137. – Арк. 72.

12. Великдень в Кам'янецькому Університеті // Наш шлях. – 1920. – 17 квітня. – Ч. 75. – С. 3; Огієнко, І. Моє життя. Автобіографічна хронологічна канва / Іван Огієнко // Наша культура. – Варшава ; Львів, 1936. – Кн. 8-9 (17). – С. 635.

13. Біднов, В. Перші два академічні роки Українського Державного Університету в Кам'янці-Подільському (Уривок із спогадів) / В. Біднов // Літературно-науковий вістник. Річник ХХУІІ. – Львів : 3 друкарні Ставропігійського інституту, 1928. – Т. ХСХІІІ. – Кн. ХІІ. – С. 331.

14. Кам'янецький державний український університет: спогади студента // Пам'ятки України: історія та культура. – К., 2000. – № 3-4. – С. 111.

15. Студентське життя // Нова думка. – 1920. – Ч. І-ІІ. – С. 63.

16. ДАХО. – Ф. Р-582. – Оп. 1. – Спр. 69. – Арк. 35.

17. Там само. – Ф. р-302. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 2; Склад Кам'янець-Подільського Державного Університету // Наше життя. – Кам'янець на Поділлі, 1920. – Ч. 1. – С. 4.

18. Гай, Ф. Про читальню / Філь Гай // Нова думка. – 1920. – Ч. І-ІІ. – С. 78-79.

19. Студентське життя // Нова думка. – 1920. – Ч. І-ІІ. – С. 63-65.

20. В Кам'янецькому Університеті... // Нова думка. – 1920. – Ч. І-ІІ. – С. 65-66.

21. Кооператор. Про кооператив // Нова думка. – 1920. – Ч. І-ІІ. – С. 77-78.

22. Студент[ські] організації і їхня діяльність // Нова думка. – 1920. – Ч. ІІІ. – С. 36-37.

23. Одвертий лист Академічної Громади до Ради Студентських Представників // Нова думка. – 1920. – Ч. І-ІІ. – С. 66-67.

24. Студент[ські] організації і їхня діяльність. – С. 37.

25. Вибори до Ради Студентських Представників // Нова думка. – 1920. – Ч. І-ІІ. – С. 66.

26. Просвітній гурток // Нова думка. – 1920. – Ч. ІІІ. – С. 37.

27. Гурток суспільних наук // Нова думка. – 1920. – Ч. ІІІ. – С. 37.

28. Драматично-концертний гурток // Нова думка. – 1920. – Ч. ІІІ. – С. 37.

29. Бібліотечно-архівний гурток // Нова думка. – 1920. – Ч. ІІІ. – С. 37.

30. Протиалкогольний гурток // Нова думка. – 1920. – Ч. ІІІ. – С. 38.

31. Гуманітарний гурток // Нова думка. – 1920. – Ч. ІІІ. – С. 38-39.

32. Відділ видавничий // Нова думка. – 1920. – Ч. ІІІ. – С. 39.

33. Академічна Громада // Нова думка. – 1920. – Ч. ІІІ. – С. 39-40.

34. Географічний гурток; Студентський науковий математично-фізичний гурток; Стенографічний гурток // Нова думка. – 1920. – Ч. ІІІ. – С. 40.

35. Рада Студентських Представників... // Нова думка. – 1920. – Ч. І-ІІ. – С. 67.

36. Студент[ські] організації і їхня діяльність. – С. 37.

37. Бібліографія // Нова думка. – 1920. – Ч. І-ІІ. – С. 71-76.

Резюме

Анализируются разносторонние материалы молодежного периодического издания “Нова думка” в контексте функционирования Каменец-Подольского государственного украинского университета в 1920 г., определяется их информационная ценность для исследователей образовательных процессов в Украине в период революции 1917–1921 гг.

Ключевые слова: журнал “Нова думка”, Каменец-Подольский государственный украинский университет, ректор, главноуполномоченный правительства УНР, профессура, студенты, кружки, всеукраинский студенческий конгресс.

Одержано 1 вересня 2011 року